

інформаційно-комунікаційних систем та електронних комунікаційних мереж. Така зміна конструкції складу правопорушення може викликати запитання з позиції оцінки рівня його суспільної небезпечності. Як впливає із ч. 2 ст. 11 КК те чи інше діяння може бути визнане кримінальним правопорушенням лише у разі, якщо воно заподіяло чи могло заподіяти істотну шкоду фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Отже, чи достатнім є рівень суспільної небезпечності, приміром, несанкціонованого увімкнення непрацюючого комп'ютера, яке не потягло за собою жодного наслідку? Вочевидь, ці питання потребують свого подальшого ретельного вивчення. Тим не менш, заслуговують на позитивну оцінку спроби удосконалення правового механізму забезпечення інформаційної безпеки в Україні, зокрема, у сфері переказу коштів.

Задніченко Сергій Іванович,

заступник начальника Департаменту
документального забезпечення – начальник
управління організаційного забезпечення та
контролю Національної поліції України

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022 було не лише введено воєнний стан, а й тимчасово (на період дії правового режиму воєнного стану) передбачено можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Серед конституційних прав були й права, гарантовані ст. 34 Основного Закону України, а саме: вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб. Оскільки нині йдеться про інтереси національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку, закономірним є обмеження само цих прав. Ефективна система охорони державної таємниці є однією з гарантій збереження цілісності та недоторканості будь-якої держави, незалежно від її місцезнаходження на географічній мапі світу та етапу економічного розвитку. Зокрема, в Конституції України забезпечення інформаційної безпеки розміщено серед найважливіших функцій держави (стаття 17 Конституції України). Безперечно, витік інформації, що становить державну таємницю, може спричинити підрив основних засад оборони держави, захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності України, а також дезорганізувати діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань, функціонування надважливих

військових об'єктів, державного кордону та відповідної державної інфраструктури.

На сьогодні в Україні система охорони державної таємниці забезпечується шляхом: віднесення інформації до такої, що потребує охорони, до державної таємниці, надання їй певного ступеня секретності та встановлення строку, протягом якого така інформація буде вважатись таємницею; засекречування інформації, що містить державну таємницю, технічний і криптографічний захисти секретної інформації; встановлення спеціального порядку доступу та допуску до державної таємниці; визначення вимог щодо поведінки з інформацією, що становить державну таємницю; встановлення кримінальної відповідальності за розголошення державної таємниці. Чинники, які детермінують розголошення державної таємниці, є різними за своїм характером та внутрішнім змістом і становлять певний комплекс умов: соціально-економічних, соціально-політичних та організаційно-управлінських, а також правових. Визначальним детермінаційним чинником розголошення державної таємниці визнано проведення у відповідній державі бойових дій, а для України – це війна з росією і воєнний стан. І так, *воєнний стан* – це особливий правовий режим (політико-економічна ситуація), що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України чи її територіальній цілісності. Він передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню і органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав та свобод людини й громадянина і прав та законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про державну таємницю»: *державна таємниця (державна таємниця, секретна інформація)* – це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому законом, державною таємницею і підлягають охороні державою. Що стосується військової і державної таємниці, то складають всі відомості, які можуть дати ворогові уявлення про потужність озброєних сил, економічний і політичний стан держави, крім того державну таємницю складають передбачені в спеціальних переліках конкретні відомості різного характеру, що особливо охороняються і мають важливе значення

для оборонних та інших державних інтересів і перехід яких в розпорядження іноземної держави може заподіяти шкоду цим інтересам. *Віднесення інформації до державної таємниці* – це процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього. *Таємна інформація* – це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини 2 статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить, у тому числі і державну таємницю. Таємна інформація є публічною інформацією з обмеженим доступом. Зауважу, що інформація з обмеженим доступом, яка не підлягає вільному обігу визначена спеціальним законодавством. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, №2939-VI серед інформації з обмеженим доступом називає конфіденційну, таємну та службову інформацію. Відомості, які не підлягають розголошенню та захищаються правовим режимом державної таємниці, визначено Законом України «Про державну таємницю», Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 січня 2021 року за № 52/35674. Так, відомості про дислокацію, систему охорони, оборони, організаційно-штатну структуру, чисельність особового складу військових частин (установ) України в особливий період (на воєнний час) належать до відомостей, що становлять державну таємницю (Розділ II Зводу відомостей, що становлять державну таємницю). Розповсюдження інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану – це вчинення будь-яких дій, внаслідок яких інформація про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну чи про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України доводиться до відома осіб (невизначеної їх кількості або певного кола) за умов відсутності письмової дозволу на це Генерального штабу ЗСУ або якщо така інформація не була попередньо оприлюднена Генеральним штабом ЗСУ у верифікованих джерелах.

Обмеження доступу до інформації здійснюється при дотриманні сукупності таких *вимог*: виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою

запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні (статті 6 та 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації»). *Розголошення* певних відомостей, яке полягає у діях (усна чи письмова розповідь стороннім особам, тощо про зміст таємних документів, про таємні вироби чи інші матеріали, аналогічні публікації у відкритій пресі, демонстрування таємних документів, виробів чи інших матеріалів на зібранні або по телебаченню та інше віддання гласності, обнародування певних відомостей), а в окремих випадках і в бездіяльності (якщо, скажімо, недбале зберігання відповідних документів, виробів чи інших матеріалів створило умови для ознайомлення з ними сторонніх осіб). Тягне настання кримінальної відповідальності за вчинення такого діяння шляхом будь-якого доведення до відома особи або осіб вказаних відомостей. Наприклад, публічного оприлюднення інформації у ЗМІ, на радіо (поширення відео-, звукозаписів, документів (у широкому розумінні); оприлюднення інформації в інтернет-виданнях і (газети, журнали, інформаційні портали); усного оголошення такої інформації, письмового поширення або демонстрації окремих документів з її вмістом (наприклад, на нарадах, пресконференціях, зборах тощо); через стріми, тобто трансляції відео або аудіо через з використанням можливостей соціальних мереж (розміщення на Facebook, LiNeKedi№, TikTok, Twitter) та месенджерів (Viber, WhatsApp, Skype, Telegram) тощо. Але кримінальна відповідальність не настає, якщо зазначена вище інформація була розміщена у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України або ж особа отримала письмовий дозвіл Генерального штабу Збройних сил України на її розповсюдження. Врата документів, що містять державну таємницю полягає у двох взаємопов'язаних фактах, перший із яких є причиною, а другий – наслідком: порушення особою, якій було довірено матеріальні носії секретної інформації, що містить державну таємницю, або предмети, відомості про які становлять державну таємницю, встановленого законом порядку поведіння із ними та втрата зазначених матеріальних носіїв інформації або предметів.

Але необхідно підняти питання розмежування інформації, а саме, взаємодії військових і цивільних осіб в умовах воєнного стану має окремі особливості щодо вільного обігу «проблемної», у військовому

значенні, інформації, тобто необхідно утриматися від оприлюднення інформації щодо постачання або перемовин щодо майбутніх постачань військової техніки, зброї, амуніції, місць розташування цивільних об'єктів у які влучили або не влучили ракети, дислокації військових об'єктів, зброї, техніки, особового складу, оскільки ці відомості можуть і будуть використані ворогом проти наших захисників. Для розуміння переліку інформації, розголошення якої в умовах воєнного стану може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану, варто ознайомитися з Наказом головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» від 3 березня 2022 року №73. Цим наказом визначено такий перелік інформації: найменування військових частин (підрозділів) та інших військових об'єктів в районах виконання бойових (спеціальних) завдань, географічні координати місць їх розташування; чисельність особового складу військових частин (підрозділів); кількість озброєння та бойової техніки, матеріально-технічних засобів, їх стан та місця зберігання; описи, зображення та умовні позначки, які ідентифікують або можуть ідентифікувати об'єкти; інформація щодо операцій (бойових дій), які проводяться або плануються; інформація щодо системи охорони та оборони військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються (крім тих, які видимі або очевидно виражені); порядок залучення сил та засобів до виконання бойових (спеціальних) завдань; інформація про збір розвідувальних даних (способи, методи, сили та засоби, що залучаються); інформація про переміщення та розгортання своїх військ (найменування, кількість, місця, райони, маршрути руху); інформація про військові частини (підрозділи), форми, методи, тактику їх дій та способи застосування за призначенням; інформація про проведення унікальних операцій із зазначенням прийомів та способів, що використовувались; інформація про ефективність сил і засобів радіоелектронної боротьби противника; інформація про відкладені або скасовані операції; інформація про зниклий або збитий літак, літальний апарат, зникле судно та пошуково-рятувальні операції, які плануються або проводяться; інформація про планування та проведення заходів забезпечення безпеки застосування військ (дезінформація, імітація, демонстративні дії, маскування, протидія технічним розвідкам та захист інформації); відомості про проведені інформаційно-психологічні операції, ті, що проводяться, а

також плануються; інформація, яка має на меті пропаганду або виправдання широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Тому, з метою попередження військової інформації 24 березня 2022 року Верховна Рада України ухвалила проєкт Закону «про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення ЗСУ чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» №7189 від 22 березня 2022 року.

Притягнення до кримінальної відповідальності за розповсюдження інформації, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема, про: направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну – карається позбавленням волі на строк від 3 до 5 років; переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України – карається позбавленням волі на строк від 5 до 8 років.

Підводячи підсумок, пропонуємо внести зміни до чинної редакції статті 328 КК України та передбачити такі кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки розголошення державної таємниці, як вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, а також вчинення в особливий період.

Зайка Сергій Олегович,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Зайцев Дмитро Олександрович,

ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Національної академії внутрішніх справ

ОБШУК ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тільки світовий правопорядок, заснований на глибокій повазі до основоположних прав і свобод людини та громадянина, де виключені прояви військової та інших форм агресії, дозволить людству вирішити низку проблем, з якими воно зіштовхнулось на шляху свого розвитку.

У сучасних умовах неможливо переоцінити наскільки великий негативний вплив військової агресії Російської Федерації в Україні на охорону та забезпечення прав людини та громадянина. Війна, без перебільшення, стала на заваді розвитку майже усіх сфер українського